

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 8 - Sayı 2

Sorumlu Yazar: Öğr. Gör. Dr. Kasım EKER, Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,
kasimeker@odu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1263-5543

İkinci Yazar: Uzm. Serap ZENCİRKIRAN, Bağımsız Araştırmacı, serapzencirkiran@gmail.com

ORCID ID: 0009-0000-9899-0759

Atıf: Eker, K. ve Zencirkiran, S. (2024). Şanlıurfa Müzesi'nden Geç Roma Dönemi Bir Grup Cam Şişe, Millî Kültür Araştırmaları Dergisi, 8 (2), s. 194-202.

Gönderim ve Kabul Tarihi: 25 Kasım 2024 / 25 Aralık 2024

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1590903

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

ŞANLIURFA MÜZESİ'NDEN GEÇ ROMA DÖNEMİ BİR GRUP CAM ŞİŞE¹

Öz

Yaşamın her alanında görebildiğimiz cam tıpkı seramik ve metal gibi ateşin hayat verdiği sanatlarından birisi olarak bilinmektedir. Üretildiği ilk çağlardan itibaren günümüze kadar cam üretimi gelişerek devam etmiştir. Erken dönemlerde insanların süslenme ihtiyacını karşılayabilmek adına yapılsa da daha sonraki dönemlerde aydınlanmada kandil ve pencere camı, mobilya aksesuarlarında süsleyici öge, tıp alanında ilaç kabı, mutfaklarda yaygın bir sofraya kabı gibi gündelik hayatı kolaylaştırmak için üretildiği görülmektedir. İlaç kabı, kozmetik, içki kabı, servis vb. amaçlarla kullanıldığı bilinen bu cam eserler antikçağ boyunca farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Zengin form çeşitliliğinden oluşan cam eserler özellikle MÖ 1. yüzyıldan itibaren üfleme tekniğinin ortaya çıkmasıyla artış göstermiştir. Özellikle serbest üfleme tekniğinin keşfi ile toplumun her kesiminde kullanılan cam günlük yaşamda da karşılaşılan bir malzeme haline gelmiştir. Cam üfleme tekniğinin ortaya çıkışı ile birlikte cam formlarında da çeşitlilik artmış ve daha az zamanda daha çok kap üretilenmiştir. Şanlıurfa Müzesi'ndeki cam şişeleri konu alan çalışma kapsamında cam eserler üzerinde incelemeler ve değerlendirmeler yapılarak antik dönem cam şişelerin kullanım şekilleri hakkında bilgiler verilecektir. Satın alma yolu ile müzeye kazandırılan 5 adet cam şişe sağlam durumdadır ve serbest üfleme tekniğinde yapılarak aletle şekillendirilmiştir. Yeşil ve kobalt mavisinin kullanıldığı şişeler form ve bezeme olarak incelendiğinde Geç Roma dönemine tarihlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa Müzesi, Cam, Antik, Serbest Üfleme, Şişe.

A GROUP OF LATE ROMAN GLASS BOTTLES FROM THE SANLIURFA MUSEUM

Abstract

¹ Serap ZENCİRKIRAN'ın Lisansüstü tez çalışmasının bir bölümü geliştirilerek yazılmıştır.

Glass, which we can see in all areas of life, is known as one of the arts that fire gives life, just like ceramics and metal. Since the first ages when it was produced, glass production has continued to develop until today. Although it was made to meet people's need for adornment in the early periods, it is seen that it was produced in later periods to facilitate daily life, such as oil lamps and window glass in illumination, ornamental elements in furniture parts, medicine containers in the field of medicine, and common tableware in kitchens. These glass artefacts, which are known to have been used as medicine containers, cosmetics, drink containers, serving vessels, etc., appear in different forms throughout antiquity. Glass artefacts consisting of a rich variety of forms have increased significantly since the 1st century BC with the emergence of the blowing technique. Especially with the discovery of the free-blowing technique, glass, used in all segments of society, has become a material encountered daily. With the emergence of the glass-blowing technique, diversity in glass forms increased, and more vessels could be produced in less time. Within the scope of the study on the glass bottles in the Şanlıurfa Museum, examinations and evaluations will be made on glass artefacts, and information will be given about the usage patterns of ancient glass bottles. The five glass bottles brought to the museum through purchase are in good condition, made using the free-blowing technique, and shaped with a tool. The bottles in green and cobalt blue are dated to the Late Roman period when analysed in terms of form and decoration.

Keywords: Şanlıurfa Museum, Glass, Antique, Free Blowing, Bottle

GİRİŞ

Cam insanoğlunun neredeyse her alanda gereksinim duyduğu birçok eşyanın yapımında kullanılarak tarih boyunca insan hayatında önemli bir yere sahip olmuştur (Canav, 1985: 18). Hem süslenme hem de parfüm, ilaç vb. malzemelerin muhafaza edilmesi için kullanılan cam eşyalar geçmişten günümüze gelişip yaygınlaşarak varlığını her zaman devam ettirmiştir (Eker, 2017: 16).

Camın tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte cam benzeri maddelerin MÖ 5. binli yıllardan itibaren kullanıldığı bilinmektedir (Barag, 1985: 35). MÖ 3. binli yıllarda ise; Mısır ve Mezopotamya'da cam üretimi ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır (Fossing, 1940: 5; Barag, 1985: 35; Grose, 1989: 45; Lightfoot-Arslan 1992: 1; Grossmann, 2002: 6; Pulak, 2016: 71). Cam konusunda ilk yazılı belgeler, Mezopotamya'da bulunan ve MÖ 2. binyıla tarihlenen çivi yazılı tabletlerdir (Özgümüş, 1993: 39; Eker, 2017: 16; Atila-Gürler, 2009: 10; Öztürk, 2013a: 16). Bu tabletlere göre; rengi itibari ile lacivert taşı olarak da tanınan "lapis-lazuli taşı" için yapay (fırından gelen) ve gerçek (dağdan gelen) şeklinde iki farklı kelime kullanılmıştır. Burada yapay olarak ifade edilen lapis-lazuli taşı ile muhtemeldir ki; insan elinden çıkmış camdan bahsediyor olmalıdır (Yağcı, 1993: 33; Eker, 2017: 23). MÖ 2. bin yıla tarihlenen Mısır metinlerinde ise; cam için "*ehlipakku ve mekku*", aynı dönemde Hitit metinlerine baktığımızda Hititçede "*zapzagaia ya da zapzaki*" kelimeleri camın karşılığı olarak geçmektedir (Eker, 2017: 16).

1. Şanlıurfa Müzesi'ndeki Bir Grup Şişe

Şanlıurfa Müzesi envanterinde daha önce yayını yapılmayan 5 adet şişe çalışma kapsamına alınmıştır. Satın alma yolu ile müzeye kazandırılan şişeler farklı form özellikleri sergilemektedir. Serbest üfleme tekniği ile yapılan şişeler aletle şekillendirilmiştir. Form özelliklerine baktığımızda kaburga bezeli, basık omuzlu, huni ağzılı, dik kenarlı, çökertme bezeli olmak üzere ayrılmıştır. Özellikle, güzel kokulu yağlar ve parfümlerin saklandığı şişeler, boyutlarına göre farklı kullanım şekillerine sahiptir. Büyük boyutlu şişeler sıvıların saklanması veya servis kabı olarak kullanılırken küçük boyutlu olanlar parfüm şişesi olarak kullanılmış olmalıdır. Şanlıurfa Müzesi örneklerine baktığımızda şişelerin üretiminde kullanılan renkler bakımından Kat No. 2'deki eserin mavi renkli diğerlerinin açık yeşil ve camdan üretildiği görülmektedir. Şişeleri formlarına göre beş farklı başlık altında incelenmiştir.

1.1. Basık Omuzlu Şişe

Serbest üfleme tekniği ile üretilen Kat. No. 1’de incelediğimiz şişe aletle şekillendirilmiştir. Parfüm şişesi olarak kullanılan şişe form olarak dışa çekildikten sonra içe katlanarak oluşturulmuş ağız, silindirik kısa boyun, dibe doğru daralan gövde, hafif bastırılmış omuz ve dibe doğru daralan gövdeye sahiptir. Dip kısmı oval bırakılmıştır.

İnce cidarlı olan şişe açık yeşil renkli camdan üretilmiştir. Boyut olarak minyatür bir form olduğundan dolayı güzel kokulu yağların muhafaza edildiği bir şişe olmalıdır. Form ve boyut olarak baktığımızda en yakın benzeri Corning Museum (Whitehouse, 1987: 165) da karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer benzer örnek Suriye buluntusu olan ve Royal Ontario Museum’da (Hayes, 1975: no.292) korunan şişedir ve form olarak gövdenin biraz daha dik olması ile farklılık gösterir. Çok fazla benzer örneğe rastlayamasak da MS 3. yüzyıla tarihlenen bu örnekler incelendiğinde Şanlıurfa Müzesi örneği de MS 3. yüzyıla tarihlendirilebilir.

1.2. Kaburga Bezeli Şişe

Kat. No. 2 içerisinde ayrıntılı olarak incelenen şişe serbest üfleme tekniğiyle yapılmıştır. Form itibari ile dışa çekilip ardından içe katlanarak oluşturulmuş ağız, silindirik boyun, küresel gövde gövdeye geçişte aletle sıkma izi yer almaktadır. Gövde üzerinde cam sıcakken alet yardımı ile sıkıştırılıp çekilerek oluşturulan sekiz adet kaburga bezeme bulunmaktadır. Bu bezemelerin sayısı şişenin büyüklüğüne göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu tip şişelerde düz, hafif içe çökük ya da oval dip karakteristik özellik iken Kat. No. 2’deki eserimiz hafif içe çökertilmiş tabana sahiptir.

Serbest üfleme tekniğinde yapılan cam kaplar genellikle doğal renklerde mavimsi yeşil ağırlıklı üretilmiştir (Lightfoot, 1957: 40) Kat. No. 2’deki eserde kobalt mavisi olarak da adlandırdığımız koyu mavi renkli camdan üretilmiştir. Boyundan gövdeye geçişteki alet izi erken örneklerde daha belirgin olarak karşımıza çıkarken geç döneme doğru daha hafif uygulanmıştır. Isings kaburgalı örneklerin ilk örneğini Pompei bölgesinde ortaya çıktığını ve MS 1. yüzyıla tarihlendiğini ifade etmektedir (Lightfoot, 1957: 41). Bu tipe ait olan formlar Yakın Doğu’da yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Gürler, 2000: 109).

Kıbrıs-Cesnola koleksiyonu’nda (Lightfoot, 2021: 154) yer alan şişeler kısa boyun, kaburga inişleri, dip kısımları ve ağız gibi genel hatlarıyla benzemektedirler. Erzurum Müzesi (Öztürk, 2013a: 105) eserleri arasında bir örnek ile kaburga bezemeler ve form olarak benzerlikler göstermektedir ve MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bergama Müzesi örneği (Atilla-Gürler, 2009: Kat. No. 230) ile Kat. No 2’yi karşılaştırdığımızda MS 3.-4. Yüzyıla tarihlenen Bergama örneğinde şişenin boyun kısmının Şanlıurfa örneğine göre daha uzun tutulduğu, küresel gövde ve kaburga bezemesi ile benzerlik göstermektedir. Kahramanmaraş Müzesi örneği (Eker, 2014: 279) ile ağız, kaburga sayısı, süslemesi ve kısa boyun gibi nitelikleri ortak iken soğan formu gövde, oval dip özellikleri ile farklılıklar göstermektedir. MS 4. Yüzyıla tarihlenen Mardin Müzesi örneğine (Eker, 2024: kat.no.99) baktığımızda genel form özellikleri ile benzerlikler varken renk olarak farklıdır. Erzurum Müzesi’nde korunan ve Aydıntepe Arpalı’da yapılan define kazısında ele geçen benzer örneğin kazı buluntusu olması ile önem arz etmekte olan şişe (Öztürk, 2006: res.2) MS 3.-4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Benzerleri ile karşılaştırıldığında Kat. No. 1’deki eser MS 3.-4. yüzyıla tarihlenebilir.

1.3. Huni Ağızlı Şişe

Satın alma yolu ile müzeye kazandırılan Kat. No 3, serbest üfleme tekniğiyle üretilmiş ve aletle şekillendirilmiştir. Saydam, ince cidarlı yapılmış şişe form itibari ile içe doğru

yuvarlatılmış dik ağza sahip, huni biçimli boyun, gövdeye geçişte aletle sıkıştırılarak oluşturulmuş bir boğum yer almaktadır. Dibe doğru genişleyen sarkık gövdeli şişe hafif içe çökük tabana sahiptir. Açık yeşil renkli camdan üretilen eserimizde herhangi bir bezeme unsuru yer almamaktadır.

MS 2.-3. yüzyıla tarihlendirilen Gaziantep Müzesi Koleksiyonundan (env.no. 001.22.88) şişe gövdesinin biraz daha şişkin olması dışında eserimizle oldukça benzerdir. Bu tip formları Tip V B-c adı altında inceleyen Özet, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Koleksiyonu'nda yer alan benzer **bir** şişeyi MS 3.-4. yüzyıla tarihlemiştir (Özet, 1998: 143). Türkiye Şişe Cam Koleksiyonu (Canav, 1985: 55-56), Bergama Müzesi (Atilla-Gürler, 2008: 155) örnekleri formumuzla benzerdir ve MS 3.-4. yüzyıllara tarihlendirilir. Anadolu ve Anadolu dışında yaygın olarak görülen bu formun benzerleri; Konya Ereğli Müzesi (Şahin, 2018: 94), Samsun Müzesi (Özbilgin, 2019: 227-246), Burdur Müzesi (Soslu, 2022: 628), Yüksel Erimtan Koleksiyonu (Lightfoot-Arslan 1992: 195), Kıbrıs Cesnola Koleksiyonu (Lightfoot, 2021: 164-171) gibi müze ve koleksiyonlarda da karşımıza çıkmaktadır. Benzer örnekler ışığında, söz konusu eser MS 3.-4. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Şanlıurfa Müzesi çökertme bezemeli şişe olarak adlandırdığımız Kat. No 4, serbest üfleme tekniğiyle yapılmış ve aletle şekillendirilmiştir. İnce cidarlı olan şişede dışa çekilip yeniden içe katlanmış ağız, uzun silindirik boyun, üzerinde çökertme bezemesi ile kare gövdeye sahip ve dip kısmı içe çökük olarak işlenmiştir.

Genellikle açık yeşil rengin kullanıldığı bu tip kaplarda tarihlendirme bezeme özelliğine bakılarak yapılabilmektedir. Çökertme bezemesi farklı formlardaki kaplarda (bardak, kase, unguentarium, şişe gibi) uygulanan MS 1. yüzyıl ile 4. yüzyıllar arasında sevilerek kullanılan bir bezeme olmuştur. Bu bezemeye sahip eserler Doğu Akdeniz'de Kıbrıs ve Tunus-Tipasa'da MS 3. yüzyıl kontekslerinde yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır (Lancel, 1967: 18-19).

Benzer formlardan Türkiye Şişecam Koleksiyonu'nda (Canav, 1985: 53-54) benzer bir örneğin boyun bölgesi eserimizin aksine kısa olup kare gövde üzerine uygulanan çökertme bezemesi burada dört tarafta dikey olarak üretilmiştir. Kars Müzesi örneği (Öztürk, 2012b: 50) eserimiz gibi kısa boyunludur. Giresun Müzesi örneği (Demir, 2013: 129), Elazığ Müzesi örneği (Tavukçu, 2020: 103) ve Diyarbakır Müzesi örneği (Hanar, 2018: kat. No. 439) eserimize genel anlamda benzemektedir. Boyun kısmı kısa, kare gövdesinde çökertme bezemesi mevcuttur. Kahramanmaraş Müzesi örnekleri (Eker, 2014: 279) ile karşılaştırıldığında ağız kısmı kare formlu, gövde kısmı çökertme bezemeli, uzun silindirik boyundur ve MS 3.-4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Konya Ereğli Müzesi örneği (Şahin, 2018: 139) ile dikey ve uzunlamasına çökertme bezemeleri yönünden farklılık olsa da aynı dönemlere tarihlendirilmiştir. Benzerleri ile karşılaştırıldığında ve çökertme bezemesinin yoğun olarak kullanıldığı dönemi referans aldığımızda Kat. No. 4'te incelediğimiz eser MS 3.-4. yüzyıllar arasına verilebilir.

1.4. Dik Kenarlı Şişe

Araştırmacılar tarafından formuna bakılarak oluşturulmuş farklı isimlere sahip Kat. No 5 tipi şişelerde genel anlamda boyun kısmı kısa tutulmuş, ağız dışa çekilerek yuvarlatılmış, asimetric bir gövdeye sahip, farklı dip çeşitleri ve renklerden meydana gelmektedir.

Şanlıurfa Müzesi cam eserleri koleksiyonunda bu tipte bir eser bulunmaktadır. Kat. No 5 olarak adlandırılan eser tanım itibariyle saydam, orta cidarlı, dışa çekilerek oluşturulan ağza sahip, kısa boyunlu, dik kenarlı bir gövde ve düzgün olmayan kare tabandan meydana gelmektedir.

Serbest üfleme tekniğinde yapılıp aletle şekillendirilerek oluşturulmuş olan şişenin form olarak benzerleri Yüksel Erimtan Koleksiyonu (Lightfoot-Arslan, 1992: 200) Diyarbakır Müzesi (Hanar, 2018: 129), Sardes (Saldern, 1980: res.136) ve Royal Ontario Museum (Hayes, 1975: 204) 'da karşımıza çıkmaktadır ve MS 3.-4.yüzyıllara tarihlendirilmiştir. Benzer örnekler ışığında Şanlıurfa Müzesinde bulunan Kat. No. 5 olarak adlandırdığımız eseri MS 3-4. yüzyıllara tarihlendirebiliriz.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışma kapsamında Şanlıurfa Müzesi deposunda muhafaza edilen toplam 5 adet cam eser incelenmiş olup tamamı satın alma yolu ile envantere eklenmiştir. Eserlerin tamamı eksiksiz bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Eserlerin bu kadar iyi korunmasından dolayı kesin olmamakla birlikte mezar buluntularından da ele geçirildiğini düşünmek mümkündür. Çünkü cam hassas ve kırılğan bir yapıya sahip olduğundan açık bir alanda sağlam ortaya çıkma olasılığı çok zordur. Eserler geç döneme doğru kronolojik bir sıra ile değerlendirilerek açıklanmıştır. Şanlıurfa Müzesi çalışma kapsamındaki cam eserlerin en erken örneği MS 3. yüzyıl ve en geç örneği ise MS 3.-4. yüzyıllara tarihlenmektedir. Bu zaman dilimini kapsayan dönemde müzedeki bu döneme ait diğer eserlerin de yoğunluğu göz önüne alındığında Şanlıurfa ve çevresinin cam kullanımında etkileşim açısından aktif olduğu düşünülebilir. Örnekler renk açısından değerlendirildiğinde; şişelerde ağırlıklı açık yeşil tonlarını görmekteyiz. Yalnızca kaburga bezeli şişe kobalt mavisi olarak da adlandırılan koyu mavi ton ile genelin dışına çıkmaktadır. Eserlerin üretim teknikleri, üzerinde durulması gereken bir başka husustur. Şişeler, serbest üfleme, aletle şekillendirme tekniğiyle yapılmıştır. Şişe boyun formları çoğunlukla kısa, ağız kısımları dar tutulmuştur. Bunun sebebinin içerisinde değerli yağlar veya parfümlerin muhafazası olarak kullanılmasından dolayı bu malzemelerin aniden dökülmemesi ve kontrollü kullanım için olduğunu ifade edebiliriz. Üfleme tekniğinin keşfiyle cam üretiminde önemli bir adım atılmış ve seri üretime geçilmiştir. Bu sayede, aynı formdan birçok eserin yanı sıra, farklı formların seri bir şekilde üretilmesi mümkün olmuştur. Kalıba üfleme tekniği ile de aynı kalıptan birçok kap kısa sürede üretilmiştir.

Çalışmamıza konu edinen eserlerin envanter kayıtları incelendiğinde müze envanterine kazandıran kişilerin Şanlıurfa ili ve ilçelerinden olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Şanlıurfa ilinde cam üretildiğine dair bir kaynak, bilgi veya belge mevcut olmaması sebebiyle söz konusu arkeolojik verilerin çevre şehirlerden gelmiş olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Eserlerin çoğunluğu Anadolu, Suriye – Filistin, Mısır ve Doğu Akdeniz bölgelerinin etkisini yansıtmaktadır. Bu durum yerel bir üretimin olduğunu ancak Şanlıurfa ve çevresinde kesin bir cam üretim buluntusu olmadığından ticaret yoluyla gelmiş olabileceği düşüncesi şimdilik geçerliliğini korumaktadır. Yapılan ve yapılacak olan bilimsel çalışmalarla konunun açıklığa kavuşacağı düşünülmekte ve önemli bir arkeolojik geçmişe sahip bir kentte küçük de olsa bir cam atölyesinin olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak Şanlıurfa ve çevresinde herhangi bir cam üretiminin izi bulanamasa da bölgesel bir üretim ve etkileşimin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, bölgedeki kültürel çeşitliliği ve ticaret yollarının önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

KATALOG

Katalog No: 1

Env. No: 11809, **Form:** Basık Omuzlu Şişe, **İşlev:** Parfüm Kabı, **Teknik:** Serbest Üfleme, Aletle Şekillendirme, **Renk:** Açık Yeşil, **Yük:** 4.3 cm, **A. Çapı:** 3.6 cm, **T. Çapı:** 2cm, **Tanım:** Saydam, ince cidarlı. Dışa çekilip yeniden içe katlanan ağız, silindirik kısa boyun, oval gövde, oval dip, yüzeyin belli yerlerinde aşınma, **Benzer Örnekler:** Hayes 1975, s. 80, no. 292; Matheson 1980, s. 100, no. 268; Whitehouse 1987, s. 165, no. 286.

Tarih: MS 3. yüzyıl

Katalog No: 2

Env. No: 11860, **Form:** Kaburga Bezeli Şişe, **İşlev:** Parfüm Kabı, **Teknik:** Serbest Üfleme, Aletle Şekillendirme, **Renk:** Koyu Mavi, **Yük:** 6.1cm, **A. Çapı:** 1.8 cm, **T. Çapı:** 2.3 cm, **Tanım:** Saydam orta kalınlıkta. Dışa çekilip yeniden içe katlanarak yuvarlatılmış ağız, silindirik kısa boyun, küresel gövde geçişinde alet izi, hafif bastırılmış dip, gövdeden aşağı inen cam ipliğinden 8 kaburga süslemesi, yüzeyin belli yerlerinde matlaşma tabakası ve aşınma, **Benzer Örnekler:** Isings 1957, s. 161, res. 133; Hayes 1975, s. 208 res. 282; Atila ve Gürlü 2009, s. 154, kat. no. 230; Öztürk 2013a, s. 105, kat. no. 49; Eker 2014, s. 279, kat. no. 78.

Tarih: MS 3.-4. yüzyıl

Katalog No: 3

Env. No: 11743, **Form:** Huni Ağızlı Şişe, **İşlev:** Sıvı Saklama, **Teknik:** Serbest Üfleme, Aletle Şekillendirme, **Renk:** Açık Yeşil, **Yük:** 6.2cm, **A. Çapı:** 1.6 cm, **T. Çapı:** 1.9 cm, **Tanım:** Saydam ince cidarlı. Çarkta düzleştirilmiş huni şeklinde ağız, silindirik boyun, armudi gövde geçişinde alet izi, hafif bastırılmış dip, yüzeyin belli yerlerinde aşınma, **Benzer Örnekler:** Isings 1971, s. 68, no. 28; Hayes 1975, s. 93, no. 314; Oliver 1980, s. 113, no. 187; Lightfoot-Arslan 1992, s. 120, no. 67; Özet 1998, s. 151, no. 104.

Tarih: MS 3.-4. yüzyıl

Katalog No: 4

Env. No: 11719, **Form:** Çökertme Bezemeli Şişe, **İşlev:** Sıvı Saklama, **Teknik:** Serbest Üfleme, Aletle Şekillendirme, **Renk:** Açık Yeşil, **Yük:** 6.4cm, **A. Çapı:** 1.5 cm, **T. Çapı:** 3 cm, **Tanım:** Saydam, ince cidarlı. Dışa çekilip yeniden içe katlanan ağız, silindirik uzun boyun, kare gövde üzerinde çökertme bezeme, içe çökük dip, yüzeyde yoğun matlaşma tabakası, **Benzer Örnekler:** Hayes 1975, s. 76, pl. 18, no. 268; Canav 1985, s. 53-54; Antonaras 2006, s. 51, fig. 5; Demir, 2013, s. 129, kat. No. K1; Eker 2014, s. 297, kat. No. 113-114, Tavukçu, 2020, Kat.No.14.

Tarih: MS 3.-4. yüzyıl

Katalog No: 5

Env. No: 11809, **Form:** Dik Kenarlı Şişe, **İşlev:** Yağ, Koku Kabı, **Teknik:** Serbest Üfleme, Aletle Şekillendirme, **Renk:** Açık Yeşil, **Yük:** 7 cm, **A. Çapı:** 2.4 cm, **Tanım:** Saydam, orta cidarlı. Çarkta düzleştirilmiş ağız, kısa boyun, dik kenarlı, asimetric gövde, düzgün olmayan kare taban, yüzeyin belli yerlerinde aşınma, **Benzer Örnekler:** Hayes 1975, s. 77, no. 278; Lightfoot 1992, s. 200, no. 135,

Tarih: MS 3.-4. yüzyıl

Şekil 1. Şanlıurfa Müzesi'ndeki Geç Roma Dönemi Bir Grup Şişe

KAYNAKÇA

- Atila, C. & Gürler, B. (2009). *Bergama Müzesi Cam Eserleri*, İzmir: Çağdaş Matbaa.
- Barag, D. (1985). *Catalogue Of Western Asiatic Glass In The British Museum*, Vol. I, London: Trustees Of The British Museum.
- Başaran, S. 2000, *Pişmiş Toprak Ve Cam Eserlerin Konservasyonu/Restorasyonu*, İstanbul: Graphis Yayınları.
- Brill, R. H., (1972). "Some Chemical Observations On The Cuneiform Glassmaking Texts", *Annales Du 5e Congres De L'association Internationale Pour L'histoire Du Verre*. Liege: Edition Du Secretariat General.
- Canav, Ü. (1985). *Cam Eserler Koleksiyonu*, İstanbul: Çağdaş Yayıncılık.
- Canav Özgümüş, Ü. (2013). *Çağlar Boyu Cam Tasarımı*, İstanbul: Arkeoloji Ve Sanat Yayınları.
- Demir, A. (2013). *Giresun Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Cam Eser*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Eker, F. (2014). *Kahramanmaraş Müzesi'ndeki Cam Eserler*, Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- Eker, F. (2017). *Kumdan Sızan Kültürler Kahramanmaraş Müzesindeki Cam Kaplar*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi.
- Eker, K. (2014). *Mardin Müzesi Cam Eserleri*, Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Erten Yağcı, E. (1993). *Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erten Yağcı, E. (1998). "İö 2. Binde Anadolu'da Cam" *Olba I*, S. 29-46.
- Erten Yağcı E. (1990). "Hatay Müzesindeki Bir Grup Cam Eser" *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu*, S. 30-36.
- Flossing, P. (1940). *Glass Vessels Before Glass-Blowing*, Copenhagen.
- Grose, D. F. (1989). *The Toledo Museum Of Art: Early Ancient Glass*, New York.
- Grossmann, R. (2002). *Ancient Glass A Guide To The Yale Collection*, New Haven: Yale University Art Gallery.
- Gürler, B. (2000). *Tire Müzesi Cam Eserleri*, Ankara: Anıtlar Ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Isings, C. (1957). *Roman Glass From Dated Finds, Archaeologia Traiectina Iı*, Groningen/Djakarta.
- Jean, M. (1922-23). *La Verrerie En Gaule Sous L'empire Romain*, Paris.
- Hanar, E. (2018). *Diyarbakır Müzesi'ndeki Cam Kaplar* Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Lancel, S. (1967). *Verrerie Antique De Tipasa*, Paris.
- Lightfoot Ch. (2021). *The Cesnola Collection Of Cypriot Art*, New York.
- Lightfoot, Ch. -Arslan, Melih (1992). *Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara.
- Lightfoot, Ch. (1992). *Ancient Glass Of Asia Minor*, Çev. Melih Arslan, Ankara.
- Özbilgin, Ö. (2019). *Samsun Müzesi'nde Bulunan Cam Eserler*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Özet, A. (1998). *Dipten Gelen Parıltı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Özgümüş, Ü. (1993). "Cam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S. 38-41.
- Özgümüş, Ü. (2000). *Anadolu Camcılığı*, İstanbul: Pera Yayıncılık.
- Öztürk, N. (2013a). *Erzurum Müzesi Cam Eserleri*, Atatürk Üniversitesi.
- Öztürk, N. (2013b). *Kars Müzesi Cam Eserleri*, Atatürk Üniversitesi.
- Öztürk., N. & Can B. (2006). *Erzurum Müzesi Cam Eserleri*, 24. Araştırma Sonuçları Toplantısı Cilt 2, , S. 113-122.
- Pulak, C. (2006) "*Uluburun Batığı*", (Ed. Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta), *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, Bochum.
- Saldern., A. V. (1980). *Ancient And Byzantine Glass From Sardis*, London.
- Soslu, A. (2022). *Burdur Müzesi Cam Eserleri Cilt I*, Doktora Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Şahin, O. (2018). Konya Ereğli Müzesi Cam Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Tavukçu, A. Y. (2020). *Elazığ Müzesi Cam Eserleri*, Ertual Akademi Yayıncılık, Erzurum.

Whitehouse, D. (1997). *Roman Glass In The Corning Museum Of Glass*, Vol. I, New York: Corning Museum Of Glass Inc., U.S.Pulak